

ARTĂ TEATRALĂ, COREGRAFICĂ ȘI MULTIMEDIA THEATER, CHOREOGRAPHIC ARTS AND MULTIMEDIA

TEATRUL CA SPAȚIU AL MEMORIEI ȘI AL RECONSTRUCȚIEI MORALE: NOAPTEA SCRISĂ CU ROȘU, MY DARLING MISSIS KRONKY

THEATRE AS A SPACE OF MEMORY AND MORAL RECONSTRUCTION: NOAPTEA SCRISĂ CU ROȘU, MY DARLING MISSIS KRONKY

CONSTANTIN ȘCHIOPU¹

doctor habilitat în pedagogie, profesor universitar,
Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice

<https://orcid.org/0000-0002-0568-9615>

CZU 792.067:172

792(478-25)

DOI <https://doi.org/10.55383/amtap.2026.1.16>

Autorul abordează rolul teatrului ca spațiu de reflecție morală și culturală, prin analiza a două spectacole ale „Teatrului Fără Nume” din Chișinău: documentarul „Noaptea scrisă cu roșu” și comedia morală „My Darling Missis Kronky”. Primul evidențiază legătura dintre memoria individuală și trauma colectivă, transformând gestul personal într-un act de conștiință istorică. Al doilea arată cum teatrul de ficțiune construiește universuri morale complexe, în care umorul devine instrument de introspecție etică. Analiza comparativă confirmă ipoteza studiului: teatrul mediază între experiența individuală și dimensiunea colectivă, prin scenarii profunde și interpretări autentice. Textul subliniază importanța construcției scenice, a prezenței actorilor și a strategiilor regizorale în transmiterea mesajului. Concluzia evidențiază teatrul ca mediu de cultivare a memoriei și a valorilor morale.

Cuvinte-cheie: teatru document, comedie morală, regie, scenografie, construcție scenică

The article investigates the role of theatre as a space for moral and cultural reflection through the analysis of two productions by the “Teatrul Fără Nume” in Chișinău: the documentary “Noaptea scrisă cu roșu” and the moral comedy “My Darling Missis Kronky”. The first highlights the connection between individual memory and collective trauma, transforming personal acts into gestures of historical conscience. The second demonstrates how fiction theatre constructs complex moral universes, where humor becomes a tool for ethical introspection. The comparative analysis confirms the study’s hypothesis: theatre mediates between individual experience and collective dimension through profound scripts and authentic performances. The text emphasizes the importance of scenic construction, actors’ presence, and directorial strategies in conveying the message. The conclusion underlines theatre as a medium for cultivating memory and moral values.

Keywords: documentary theatre, moral comedy, directing, scenography, stage construction

Introducere

Teatrul, inclusiv cel contemporan, constituie nu doar o formă de divertisment, ci și un spațiu privilegiat de reflecție asupra condiției umane, asupra relației dintre individ și societate, precum și asupra memoriei colective și a responsabilității morale. Prin limbajul său specific – combinând text, interpretare, gest, imagine și sunet – scena permite explorarea complexității experiențelor umane, de la frică și constrângere până la empatie și regenerare etică. În acest context, teatrul se dovedește un instrument capabil să medieze între dimensiunea personală și cea colectivă a experienței, oferind spectatorului

¹ E-mail: schiopu_constantin@yahoo.com

oportunitatea de a reflecta asupra propriilor alegeri, valori și vulnerabilități. Este un spațiu în care gestul minor capătă semnificații profunde, iar conflictele morale sunt puse în evidență prin tehnici scenice care oscilează între realism și simbol, între comic și grav. Această analiză pornește de la premisa că teatrul poate funcționa ca un „laborator moral”, unde se investighează limitele integrității, puterea gestului individual și relația dintre memorie și identitate. Explorarea acestor dimensiuni permite o înțelegere mai nuanțată a felului în care forma artistică poate să transforme experiența subiectivă într-un mesaj universal, cu relevanță culturală și etică.

Ipoteza de lucru a studiului este că spectacolul de teatru poate funcționa ca un vector de conștiință, prin care experiențele individuale sunt amplificate și interpretate într-un cadru universal, iar efectele estetice și morale ale interpretării actoricești devin instrumente de reflecție critică asupra realității istorice și sociale. Ipoteza respectivă este validată și de afirmația lui Hans-Thies Lehmann, care susține că teatrul postdramatic extinde semnificațiile experienței individuale prin structurarea evenimentului scenic, creând o rețea de sensuri deschise interpretării spectatorului [1]. În mod similar, Peter Brook argumentează că teatrul devine un spațiu de explorare a condiției umane, în care actorul și spectatorul sunt implicați într-un proces de reflecție comună, iar arta scenică se transformă într-un instrument de meditație morală și estetică [2]. De asemenea, Jerzy Grotowski subliniază că performanța actoricească, prin intensitatea și autenticitatea corporalității, poate produce efecte psihologice și culturale profunde, determinând spectatorul să resimtă și să interpreteze realitatea într-un cadru simbolic [3].

Pornind de la premisa că teatrul poate amplifica experiențele individuale și le poate integra într-un cadru de reflecție colectivă, studiul de față își propune să investigheze modul în care construcția scenică și interpretarea actoricească facilitează înțelegerea complexității morale și culturale. Astfel, obiectul cercetării îl constituie două producții diferite ca formulă estetică: *My Darling Missis Kronky* de John Patrick, ficțiune, și *Noaptea scrisă cu roșu de Luminița Țăcu*, documentar, ambele puse în scenă la „Teatrul Fără Nume” din Chișinău.

***Noaptea scrisă cu roșu* – un spectacol de teatru documentar**

Există spectacole care emoționează, spectacole care informează și spectacole care tulbură. *Noaptea scrisă cu roșu* (o premieră prezentată pe 11 februarie, 2026, la *Teatrul Fără Nume*, regia și scenariul – Luminița Țăcu) le reunește pe toate trei, configurând un act teatral deopotrivă estetic și moral, ce redeschide o rană. Un spectacol de teatru documentar construit pe baza interviurilor, materialelor de arhivă, dar care depășește cadrul reconstituirii istorice, devenind un act de memorie colectivă. Nu este un spectacol despre un eveniment, ci despre o conștiință. Mai exact, despre două conștiințe tinere, care, într-un timp al fricii generalizate, au ales să nu tacă (Trebuie de menționat că acțiunea se desfășoară la Chișinău, în 1970, când, două fete, una de 16, iar alta de 19 ani, animate de spectacolul formației românești „Mondial”, prezentat la Teatrul de Vară din Chișinău, decid ca în noaptea de 30 septembrie spre 1 octombrie, să scrie cu roșu, pe zidurile celor mai importante clădiri din centrul Chișinăului, pancarte antisovietice). Luminița Țăcu realizează un teatru documentar de o densitate morală rară, în care biografiile protagonistelor se intersectează cu destinul unei țări ocupate, controlate și constrânse să-și nege identitatea. Forța spectacolului rezidă în punerea față în față a două planuri: fragilitatea celor două tinere, care nu vor/ nu pot să accepte înstrăinarea forțată de matricea spirituală românească și brutalitatea mecanismului totalitar. Pe scenă povestea personală devine metaforă pentru cea a Moldovei anexate, iar trauma individuală reflectă trauma colectivă. Nu asistăm la un discurs militant, ci la o dezvelire graduală a memoriei. Monoloagele protagonistelor – interpretate de Cătălina Lungu și Mihaela Popescu – sunt rostite cu o tărie interioară, care impresionează prin control și autenticitate. Nu există excese melodramatice. Intensitatea vine dintr-o concentrare a cuvântului, dintr-o asumare aproape fizică a textului. Deși într-un spectacol centrat pe document, rostirea poate deveni rigidă sau excesiv retorică, cele două actrițe evită această capcană. Ele nu „citesc” documentul, ci îl trăiesc. Ritmul frazelor alternează între secvențe de intensitate concentrată și momente de suspendare,

în care tăcerea devine parte din discurs. Pauzele sunt lucrate atent, nu ca efect dramatic, ci ca respirație a memoriei. Prin rigoare, intensitate controlată, actrițele Cătălina Lungu și Mihaela Popescu susțin arhitectura emoțională a spectacolului și demonstrează că teatrul documentar poate atinge profunzimi comparabile cu marile drame de ficțiune atunci când interpretarea este susținută de adevăr interior. Un merit esențial al montării este refuzul victimizării. Protagonistele nu sunt prezentate ca figuri mitologizate, dar ca ființe reale, cu teamă, ezitări și consecințe dure. Tocmai această umanitate le conferă dimensiune eroică. Într-un sistem în care frica era politică de stat, simplul gest de a spune „nu” capătă proporții istorice.

Prezența unui narator (actorul Radu Moraru) în economia spectacolului este esențială pentru echilibrul dintre istoria personală și istoria colectivă. Acesta nu este un simplu narator informativ și nicio voce neutră, care leagă episoadele biografice. Funcționând ca instanță de contextualizare, prezența sa introduce perspectiva istoriei mari – anexarea din 1940, mecanismele de sovietizare, controlul ideologic și supravegherea exercitată de KGB. Intervențiile lui sunt precise, bine dozate, integrate organic în fluxul scenic. Ele adâncesc emoția, oferindu-i cadru și sens. Radu Moraru devine astfel o conștiință a spectacolului. Dacă monoloagele celor două protagoniste sunt expresia memoriei subiective, marcate de trăire și afect, discursul naratorului aduce stratul analitic, istoric, aproape documentar. Însă această dimensiune nu este rece. Tonul său evită rigiditatea academică; există o implicare discretă, o empatie controlată care face ca relatarea evenimentelor să nu alunece în enumerare factuală. Din punct de vedere scenic, prezența naratorului creează un contrapunct necesar. În momentele de maximă tensiune confesivă, intervenția sa reconfigurează perspectiva, lărgind unghiul de vedere. Destinul celor două tinere, mai mult decât un episod separat, apare ca un simptom al unui sistem represiv. Naratorul plasează gestul lor într-un context în care frica era politică de stat, iar identitatea națională – supusă unei presiuni constante de deformare. În plan interpretativ, Radu Moraru adoptă un stil sobru, fără emfază, fără accente retorice excesive. Tocmai această măsură conferă credibilitate discursului său. El nu monopolizează scena, nu eclipsează protagoniste. De fapt, le susține, devenind un punct de referință, un ax în jurul căruia gravitează confesiunea.

Interesantă rezolvare regizorală este și prezența, pe parcursul întregului spectacol, pe unul dintre scaunele roșii, a unei siluete-manechin, ce simbolizează autoritatea publică, existență permanentă și impersonală a puterii. Această figură inertă, dar apăsătoare, capătă la un moment dat funcție activă. Mânuită de Radu Moraru, ea „se transformă” simbolic în judecătorul care rostește sentința, sugerând astfel continuitatea și omniprezența mecanismului represiv (acest episod ar putea fi considerat punctul culminant al spectacolului).

Scenografia este dominată de roșu – un roșu care funcționează polisemantic. Este culoarea ideologiei, a represiei, a autorității, sugerată prin scaunele ce evocă prezența instanțelor de putere, dar și roșul scrisului nocturn, roșul unei urme care nu poate fi ștersă.

Jocul de lumini susține discret evoluția emoțională. Accentele de clar-obscur marchează tranzițiile dintre trecut și prezent, dintre rememorare și asumare. Lumina devine, simbolic, spațiul în care tăcerea se sparge.

Integrarea documentului vizual printr-un dispozitiv multimedia bine calibrat conferă spectacolului o dimensiune suplimentară de profunzime. Proiecțiile de arhivă – documente, fotografii, fragmente de dosar – funcționează contrapunctic. Ele nu explică, ci confruntă. Hârtia oficială, rece, birocratică se opune vibrației umane a monologului. Și în această tensiune se naște dramatismul spectacolului.

Finalul are o semnificație aparte. Afirmția că timp de decenii s-a ales tăcerea, iar acum aceasta este rostită public, echivalează cu un gest eliberator. Spectacolul se termină cu o restituire, ce aparține atât celor două protagoniste, cât și unei întregi comunități, care și-a purtat memoria în surdina. *Noaptea scrisă cu roșu* este, în esență, un spectacol despre demnitate. Despre gestul minuscul, care capătă proporții morale imense într-un sistem totalitar. Despre libertate ca impuls interior, nu ca slogan. Spectacolul readuce în actualitate destinul moldovenilor români din RSSM, ce s-au confruntat cu

interdicția de a-și numi limba și apartenența. Este un demers profund uman. Regizoarea și scenarista Luminița Țăcu reușește să transforme documentul în emoție și arhiva în respirație scenică. Teatrul documentar capătă aici dimensiunea unui tribunal simbolic, în care lipsesc sentințele, restituindu-se demnitatea. *Noaptea scrisă cu roșu* nu este doar un spectacol despre trecut. Este un avertisment despre fragilitatea libertății și despre responsabilitatea memoriei. Or, într-o epocă în care istoria poate fi relativizată, acest spectacol reamintește că există fapte ce nu pot fi șterse, doar amânate în rostire.

Spectacolul *My Darling Missis Kronky* – o lecție de umanitate

Spectacolul *My Darling Missis Kronky* (după piesa omonimă a lui John Patrick) este cel mai longeviv din repertoriul *Teatrului Fără Nume*, fapt deloc întâmplător. Mai întâi, textul dramatic se înscrie organic în tradiția comediei morale, în care umorul, situațiile și conflictul aparent superficial sunt puse în slujba unei reflecții profunde asupra naturii umane. Sub masca ludicului se profilează o meditație gravă asupra valorilor, asupra fragilității morale a individului și asupra nevoii de sens, într-o lume dominată de confuzie axiologică. În al doilea rând, meritul aparține, incontestabil, echipei artistice, care a reușit să transforme textul într-o experiență scenică vie, coerentă și emoțional relevantă. Regizorul Mihai Țărnă, alături de actori, construiește un univers dramatic, în care comicul de situație nu este niciodată gratuit, acesta funcționând ca un paravan pentru un discurs subtil, orientat spre valorizarea binelui, a compasiunii și a speranței în posibilitatea regenerării morale a individului. Totodată, mesajul spectacolului, explicit umanist (bunătatea autentică nu este naivitate, ci forță transformatoare), rezonază profund cu criza valorilor din societatea în care trăim. Protagonista Pamela Kronky este o prezență morală activă, un nucleu de lumină, care destabilizează conștiințele celor din jur și îi obligă să se confrunte cu propriile contradicții și frustrări. Ea nu schimbă lumea prin discursuri moralizatoare, ci printr-o prezență care emană bunătate, calm și înțelegere. În acest sens, interpretarea Liliei Bejan capătă o valoare aparte. În rolul Pamelei Kronky, actrița oferă o construcție scenică memorabilă, de o sinceritate dezarmantă și de o finețe psihologică remarcabilă. Jocul său este lipsit de orice artificiu demonstrativ: ea nu „joacă” bunătatea, ci o trăiește scenic, o face credibilă, palpabilă, aproape contagioasă. Fuziunea dintre actriță și rol creează impresia unei prezențe autentice. Pamela Kronky, în interpretarea sa, nu condamnă, nu judecă, nu impune, nu este emfatică – ea oferă, înțelege, așteaptă. Blândețea ei nu este slăbiciune. E o formă superioară de forță morală. Se poate afirma, fără exagerare, că acest rol este mănua perfectă pentru Lilia Bejan: o întâlnire rară între structură interioară și construcție scenică, între vocație și personaj.

Nu mai puțin impresionanți au fost și ceilalți actori. Personajul Solomon Pozo, interpretat de Ion Munteanu, se conturează ca un individ care resimte profund nevoia de afecțiune și care percepe cu sensibilitate bunătatea Pamelei Kronky. Modul în care Ion Munteanu construiește personajul accentuează densitatea dramatică a relațiilor scenice. Actorul a reușit să-l prezinte pe personajul său drept un simbol al regenerării etice și al sensibilității afective, să-i confere acestuia autenticitate și profunzime. Brad Winner, interpretat de Alex Rusu, este unul dintre personajele care traversează cea mai vizibilă și semnificativă transformare morală pe parcursul spectacolului. Inițial, el apare ca fiind cel mai hotărât dintre tovarășii săi în a duce până la capăt planul de a o elimina pe Missis Kronky, manifestând o determinare rece, aproape mecanică, lipsită de orice ezitare etică. Această fermitate îl singularizează în raport cu ceilalți, conferindu-i o duritate aparentă și o atitudine de intransigență morală. Momentul de cotitură survine odată cu „a doua moarte” a lui Missis Kronky, episod ce funcționează ca un catalizator etic. Brad Winner este confruntat atât cu dispariția fizică a Pamelei, cât și cu propria incapacitate de a rămâne indiferent în fața bunătății ei radicale. Renunțarea la bani este mai mult decât un gest pragmatic. Aceasta poate fi interpretată ca un act simbolic de convertire morală. Compasiunea pe care o trăiește, dincolo de a fi declarativă, este profund interiorizată, devenind expresia unei reconstrucții de sine. Personajul lui Alex Rusu ilustrează, astfel, una dintre ideile centrale ale piesei: adevărata schimbare morală nu vine din frică sau interes, dar din întâlnirea cu un bine autentic. Victoria Țur-

canu își conduce personajul prin registre variate: vulnerabilitate, nevoia de afecțiune, rigiditate, jocul ei remarcându-se printr-o intensitate bine dozată, fără excese. Sergentul George Yanky, interpretat de Nicu Țărnă, este unul dintre personajele care concentrează în mod exemplar tema duplicității morale, atât de subtil exploatată în structura piesei. Pe parcursul acțiunii, Yanky se prezintă ca un apărător al ordinii, al legalității și al dreptății, un reprezentant al instituțiilor publice, în care Missis Kronky își investește încrederea deplină. Această imagine inițială este consolidată printr-o atitudine aparent binevoitoare, printr-un discurs echilibrat și printr-un comportament care sugerează profesionalism și loialitate. Nicu Țărnă construiește cu finețe această primă ipostază a personajului: Yanky pare a fi un reper de stabilitate într-o lume dominată de intrigi și interese obscure. Mai mult, relația sa cu Missis Kronky este construită scenic ca una de apropiere și protecție, sugerând o formă de atașament autentic, care amplifică iluzia integrității sale morale. Tocmai de aceea, metamorfoza din final are un impact dramatic major. Dezvăluirea adevăratei sale naturi – dominată de lăcomie și lipsită de scrupule – funcționează ca o ruptură de sens, care reconfigurează retrospectiv întreaga sa prezență scenică. Tânărul demn de încrederea Pamelei Kronky se transformă într-un individ dispus să falsifice realitatea, să manipuleze aparențele și să recurgă la gesturi extreme, precum intenția de a da foc trupului „defunctei”, pentru a face moartea acesteia mai credibilă. Această inversare axiologică este redată de Nicu Țărnă cu o remarcabilă pregnanță scenică. El reușește să diferențieze clar cele două ipostaze ale personajului: cea a protectorului și cea a impostorului moral. Schimbarea lui este graduală, subtilă, ceea ce sporește impactul emoțional asupra spectatorului. Prin interpretarea sa, Nicu Țărnă reușește să ofere publicului un personaj credibil, demonstrând o experiență de lectură scenică deosebit de complexă.

Medicul, interpretat de Vitalie Jacot, este construit într-o cheie comic-satirică, devenind unul dintre acele personaje episodice care, deși apar de puține ori în scenă, rămân memorabile prin forța expresivității și prin funcția lor simbolică în economia spectacolului. Departate de a fi o figură a autorității științifice incontestabile, acest medic este un personaj ușor ramolit, rigid în gândire, predispus la verdicte grăbite și, chiar, eronate. Vitalie Jacot exploatează cu inteligență această tipologie, construind un personaj în care comicul este profund semnificativ.

În ansamblu, *My Darling Missis Kronky* se impune ca un spectacol de succes, ca un eveniment teatral cu profunzime morală și relevanță culturală durabilă. Longevitatea sa în repertoriul „Teatrului fără nume” este rezultatul unei întâlniri fericite între un text cu potențial etic major, o regie inspirată și o distribuție care își asumă rolurile atât profesional, cât și existențial. Sub aparența unei comedii de situație, spectacolul construiește o parabolă despre fragilitatea valorilor, despre puterea transformatoare a binelui și despre posibilitatea – mereu amenințată, dar niciodată anulată – a regenerării morale. Regia lui Mihai Țărnă reușește să mențină echilibrul dintre comic și grav, dintre ludic și reflexiv (remarcăm, în mod special, forța expresiv-artistică a monologului doamnei Kronky din primul act). Fiecare personaj este o variațiune a aceleiași întrebări fundamentale: „Ce mai înseamnă să fii bun într-o lume care recompensează cinismul?”. Răspunsul nu este nici simplu, nici confortabil, de aceea merită ca acest spectacol să fie văzut de toată lumea, bineînțeles, de cei care nu pot trăi fără teatru. Or într-o epocă marcată de relativism, fragmentare și criză axiologică, acest spectacol ne amintește că adevărata bogăție este cea morală, că adevărata putere nu constă în dominație, ci în capacitatea de a schimba prin bunătate. Tocmai din aceste considerente, spectacolul respectiv, în versiunea de la *Teatrul Fără Nume* este o lecție de umanitate.

Concluzii

Analiza celor două spectacole de pe scena *Teatrului Fără Nume* din Chișinău evidențiază multiple dimensiuni ale teatrului ca instrument de reflecție morală și culturală. În primul rând, spectacolul documentar *Noaptea scrisă cu roșu* demonstrează capacitatea teatrului de a transforma memoria individuală în memorie colectivă, oferind un cadru în care gesturile personale dobândesc semnificație istorică și etică. Prin concentrarea asupra experienței subiective și prin evitarea victimizării sau a tezei

morale evidente, spectacolul arată cum teatrul poate fi un mijloc de explorare a identității, rezistenței și responsabilității morale într-un context totalitar. Pe de altă parte, spectacolul de ficțiune *My Darling Missis Kronky* relevă forța teatrului de a construi universuri morale complexe prin intermediul comediei, satirei și al dinamismului relațiilor scenice. Transformarea etică a personajelor, redată cu finețe interpretativă, ilustrează modul în care experiențele fictive pot fi tot atât de profunde și revelatoare ca cele documentare. Umorul și ludicul devin mecanisme prin care spectacolul provoacă reflecție asupra valorilor, fragilității morale și potențialului regenerativ al binelui.

Prin comparația celor două abordări – documentară și ficțională – se confirmă ipoteza de lucru a studiului: teatrul funcționează ca un vector de conștiință și cunoaștere culturală, capabil să conecteze experiența individuală cu dimensiunea colectivă și să stimuleze reflecția asupra problemelor morale și sociale. Atât gestul eroic și fragil al unor tineri în fața represiunii, cât și întâlnirea cu bunătatea radicală a unui personaj fictiv demonstrează că teatrul poate genera empatie, introspecție și o înțelegere profundă a complexității relațiilor umane.

În final, analiza celor două spectacole reconfirmă rolul teatrului ca spațiu de mediere între estetica artistică și etica socială, între document și ficțiune, între istorie și experiență contemporană. Spectacolul devine astfel nu doar un act de divertisment sau informare, dar un mijloc de cultivare a memoriei, a responsabilității morale și a sensibilității culturale, reafirmând relevanța teatrului în societatea contemporană.

Referințe bibliografice

1. LEHMANN, Hans-Thies. *Teatrul postdramatic*. București: Unitext, 2009. ISBN 978-973-8129-44-3.
2. BROOK, Peter. *Spațiul gol*. București: Nemira, 2023. ISBN 9786064316660.
3. GROTHOWSKI, Jerzy. *Spre un teatru sărac*. București: Fundația Culturală Camil Petrescu, 2009. ISBN 978-606-9226-8-34.

Manuscris primit la 15. 05. 2026. Acceptat pentru publicare la 12 .06. 2026.

Acest articol este distribuit sub Licența Creative Commons Atribuire-Necomercial-Fără derivate 4.0 International.